

Teemaehdotus 3. Julkisen vallan muuttuva rooli ja yhteiskunnan ohjaamisen mahdollisuudet

Teemassa etsitään tutkimuksen avulla ratkaisuja siihen, miten ja millaisin keinoin yhteiskunnallista kehitystä voidaan nykyoloissa ohjata. Julkisen vallan roolin muutos ja teknologinen kehitys ovat nopeita. Muuttuneissa tilanteissa joudutaan uudelleen arvioimaan julkista valtaa ja vastuuta sekä mahdollisuuksia ja käytettävissä olevia keinoja kehityksen ohjaamiseksi siten, että se edistää pitkäjänteisiä yhteiskunnallisia tavoitteita, kuten kansalaisten terveyttä ja hyvinvointia, tasa-arvoista ja laadukasta koulutusta ja sivistystä sekä sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestäväää kehitystä.

Julkinen vallan mahdollisuudet kerätä, varastoida ja käsitellä kansalaisia koskevaa tietoa laajenevat jatkuvasti. Monitasohallinta, jossa valtaa käyttävät julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijat globaalissa kontekstissa, kuitenkin häivyttää julkisen vallan rajoja ja hämärtää vastuita. Erityisen merkittäviä muutoksia on jo havaittavissa julkisen ja yksityisen sektorin rajapinnassa ja vuorovaikutuksessa.

Muuttuvat toimintatavat asettavat uusia vaatimuksia ohjauksen keinoille. Siten tutkimustietoa tarvitaan esimerkiksi kilpailuttamisen ja yhteistyön muodoista, ennalta ehkäisevän toiminnan merkityksestä, erilaisen informaatio-ohjauksen ja teknologian hyödyntämisen mahdollisuuksista. Tutkimukseen perustuvaa ennakoitietoa tarvitaan myös erilaisten julkisen vallan ja roolin skenaarioiden vaikutuksista ihmisiin, ympäristöön ja talouden toimintaedellytyksiin ja -varmuuteen.

Prosesseja ja erilaisia sopimuksia on syytä tarkastella niin julkisyhteisöjen kannalta kuin yritysten ja muiden toimijoiden näkökulmasta. Tutkimuksessa voidaan käsitellä lisäksi kansainvälisten sopimusten muutoksia, joiden vaikutukset ulottuvat yhä useammin kansallisen päätöksenteon reunaehtoihin. Tutkimuksessa huomiota on kiinnitettävä mm. ohjauksen kannustinvaikutuksiin, kilpailuun ja epäsymmetrisen informaation aiheuttamiin pulmiin. Näillä näkymin on perusteita arvioida, että uusien teknologioiden merkitys on erityisen olennainen, ja että niiden hyödyntäminen usein edellyttää muutoksia ohjauskeinoissa ja toiminnan organisoimisessa. Yhteiskunnan ohjausta ja yksityisen ja julkisen vallan muuttuvaa suhdetta voidaan tutkia esimerkiksi sosiaalisesta, taloudellisesta, lääketieteellisestä, oikeudellisesta, poliittisesta ja historiallisesta näkökulmasta.

Tärkeitä tutkimuksellisia kysymyksiä liittyy mm. julkisiin hankintoihin, maankäyttöön, yritystukiin, kilpailu- ja innovaatiopolitiikkaan, energia- ja ilmastopolitiikkaan, yksittäisiä sektoreita koskevaan politiikkaan ja sääntelyyn kuten tele-, sähkö-, apteekki- ja lääke-markkinat. Yhteiskunnallisen ohjauksen ja vastuun kysymyksiä on tärkeää tutkia myös palvelutuotannon järjestämisessä, kuten sosiaali- ja terveystaloudessa, vanhusten hoidossa, varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa sekä analysoida, miten julkisia tietojärjestelmiä voidaan hyödyntää turvaten samalla ihmisten yhdenvertaisuus ja yksityisyydensuoja.